Roland Kadefors

Lennart Lennerlöf:

Mitt arbetsliv. En rekonstruerad forskningshistoria.

Stockholm: Premiss förlag, 2008

Knappast något forskningsområde har så stor politisk sprängkraft som arbetslivsforskningen. Det beror naturligtvis på att arbetslivet i sig står högt upp på agendan för varje regering, oavsett färg. Resultat från forskningen kan man ta till sig eller negligera, men man tvingas alltid förhålla sig till dem. Forskare kallas ofta in för att ge perspektiv på arbetslivsutvecklingen och för att ge synpunkter på olika politiska handlingsalternativ. Att vara arbetslivsforskare är att befinna sig mitt i samhällsutvecklingen, även om man inte själv ingriper i det politiska skeendet. En central uppgift är att studera påverkan av förändringar i arbetslivets ramvillkor och av samhällets tekniska och organisatoriska utveckling. Arbetsmiljöforskaren kan därmed få en grundläggande förståelse av hur arbetslivet bör utformas för att ge människor de bästa möjligheterna att förverkliga ett uthålligt, berikande arbetsliv. Det finns därför goda skäl, inte endast för kolleger inom arbetsvetenskapen, att lyssna när en senior, insiktsfull arbetslivsforskare reflekterar över hur arbetslivet och forskningens villkor har förändrats över tid. Det gör Lennart Lennerlöf i sin bok *Mitt arbetsliv. En rekonstruerad forskningshistoria*.

Roland Kadefors är adjungerad professor vid Arbetsvetenskap, Göteborgs universitet.
Roland.Kadefors@av.gu.se

Lennart Lennerlöf är en av de få nu levande arbetslivsforskare som varit med hela resan, från de arbetspsykologiska institutens bildande på 50-talet till Arbetslivsinstitutets uppgång, nedgång och fall. Han gjorde som ung licentiat sina första insatser i PA-rådet, som bildats på initiativ av SAF-direktören Bertil Kugelberg, och där fackliga representanter i god Saltsjöbadsanda ingick i styrelsen. En stor del av Lennerlöfs gärning har skett i den anda av samförstånd, som länge präglade förhållandena i det svenska arbetslivet men som började svikta när SAF avvecklade partsamarbetet i PA-rådet 1981, och som så småningom

innebar att arbetsgivarrepresentationen i en lång rad styrelser och referensgrupper i stora stycken försvann med början runt 1990. Det framgår att Lennerlöf beklagar denna utveckling. Ett för honom typiskt citat är: ”också personer med vitt skilda åsikter var för sig kan ha mycket goda skäl för vad de anser. Att inse detta eliminerar ingalunda intressekonflikter men det kan ge förutsättningar för konstruktiva dialoger.” (Detta med hänsyftning på SAF-direktörerna Axel Enströms och Tryggve Holms goda relation till LO-företrädarna Rudolf Meidner och Gösta Rehn i slutet av 1970-talet.)

Lennerlöf ansluter sig här till andra forskare och aktörer som ur sina olika perspektiv skildrat samma utvecklingsskede: Sven Forssman, Ingvar Söderström, Bo Oscarsson, Jan Johansson, Bernt Schiller, samt den nyligen bortgångne SAF-direktören Gideon Gerhardsson, för att nämna några. Men Lennerlöfs röst är särskild, skeendena speglas i hans eget arbetsliv och utveckling. Det är en djupt personlig bok. Man kan säga att författaren tillåter sig att vara vis.

Boken är kronologiskt uppbyggd, i decennier med början 1957 och med avslutning 2007. Det gör att det är lätt för läsaren att följa utvecklingen och att bättre förstå sambandet mellan samhällsutveckling och arbetslivsforskning. Här passerar alla de stora nationella programmen, organisationerna och satsningarna revy med sina akronymer: PA-rådet, Arbetarskyddsstyrelsen (ASS), Styrelsen för teknisk utveckling (STU), Arbetarskyddsfonden (ASF), Arbetsmiljöinstitutet (AMI), Arbetsmiljöfonden (AMFO), Rådet för arbetslivsforskning (RALF), Arbetslivscentrum, programmet Människa-dator-arbetsliv (MDA), Arbetslivsinstitutet (ALI)… i alla dessa sammanhang har Lennerlöf levt och verkat, som arbetspsykolog, konsult, forskningsledare, lärare, utredare.

Det finns i boken många nedslag som illustrerar forskningspolitiska förskjutningar. Ett exempel: När Arbetsmiljöinstitutet bildades ur Arbetarskyddsstyrelsens forskningsavdelning var ambitionen att den forskning som där skulle bedrivas skulle vara kvalitetsmässigt minst likvärdig med den som bedrevs vid universiteten. Det innebar – i enlighet med ett medicinskt/naturvetenskapligt forskningsparadigm – att forskningsresultat i första hand skulle rapporteras i internationella vetenskapliga tidskrifter med reviewbedömning. För många samhällsvetenskapare, så också för Lennerlöf, var detta främmande. Man var vana vid att publicera på svenska, i rapportform, för att inte bara göra vetenskap utan också bidra till utvecklingen av det svenska arbetslivet. För Lennerlöf var det en närmast ideologisk prioritering att i först hand nyttiggöra forskningsresultaten, något som hade stöd i samhällsutvecklingen och i den breda samsyn som rådde mellan arbetsgivare och fackliga organisationer när det gäller vikten av att skapa goda arbetsförhållanden. Det är en viktig och fortfarande aktuell fråga. Konflikten är densamma i dag, när fördelningen av forskningsresurser inom högskolan enligt den nu lagda forskningspropositionen ska baseras på internationell publi-

cering, citering och erövrade externa forskningsmedel, och där samverkan med omgivande samhälle och nyttiggörande av forskning inte premieras. Man kan med Lennerlöf ifrågasätta tendenser till en renodlad akademisering av arbetslivsforskningen.

Ett för Lennerlöf särskilt viktigt arbetsfält har varit att studera den tekniska utvecklingens påverkan på arbetslivet. Som arbetspsykolog har han här lierat sig i projekt med tongivande forskare från helt andra vetenskapsområden, med industriföreträdare och ekonomer. Det är en god illustration av arbetslivsforskningens mångvetenskapliga dimensioner.

Lennerlöf konstaterar att Arbetslivsinstitutets nedläggning inneburit en väsentlig minskning av arbetslivsforskningens resurser, och han citerar Lennart Levis bedömning i riksdagen att ungefär 200 miljoner behöver tillföras FAS ”för att arbetslivsforskningen ska kunna leva vidare”. Lennerlöf: ”regeringen har aviserat utökade satsningar på forskning. Men det återstår att se om detta kommer också arbetslivsforskningen till del.” Ja, vi som nu sitter med facit kan konstatera att så blev det inte: omkring 20 nya miljoner tillfördes FAS, men med nya öronmärkningar – och forskningsmedlen riskerar att devalveras ytterligare och faktiskt i realiteten att minskas om de nya aviserade administrativa påläggen på universitetens externa anslag tillåts slå igenom fullt ut.

Det har tagit decennier att i Sverige etablera en arbetslivsforskning som utan överdrift verkligen kunnat anses vara i världsklass. Om hur många forskningsområden kan detta sägas? I arbetslivsforskningens utsatta läge är det särskilt viktigt att de perspektiv som Lennart Lennerlöf ger i sin bok verkligen kommer till synes. Det är svårt att bygga upp, och lätt att riva ner. Man kan önska att de som nu styr över forskningens framtid ger sig tid att läsa och reflektera över det som här sägs.

Att Lennart Lennerlöf varit fortsatt aktiv som tongivande forskare, utredare och samhällsdebattör långt efter pensioneringen – han är nu över 80 – illustrerar det bakvända i att alla vid en viss given ålder förväntas lämna arbetslivet och övergå till en tillvaro av typ tjuren Ferdinand. Om Lennerlöf verkligen gjort detta hade en lång rad studier av stort samhällsintresse som han deltagit i under senare år säkerligen inte fått den kvalitet, och haft det genomslag som nu blivit fallet.

Den politiska dimensionen är ständigt närvarande i denna bok, det är oundvikligt. *Mitt arbetsliv* är en oumbärlig exposé över ett långt skede – kanske nu avslutat – där arbetslivsforskningen haft stor betydelse för samhällsutvecklingen. Men till sist är det nog ändå främst Lennart Lennerlöf själv som träder fram och som fäster sig i minnet: den ständigt verksamma, pragmatiska, konstruktiva, av god vilja drivna medmänniskan.